

Спогад-експромт

Андрій Неволін,
на „Укритті“ з 86-го:

— Першими після пожежників на дах четвертого блока прийшли військовики. Вони були схожі на астронавтів, що стали на поверхню Місяця. Солдати кроїли один одному захисні костюми з провінційованої гуми. Кожен, повертаючи з завдання, скидав костюм-скафандр у куточку...

Коли військовики впоралися із завданням і пішли, приміщення лишилось порожнім. Його прибрали. А мені чомусь спало на думку заміряти те місце, де лежали гумові скафандри. Дозимет показував один рентген на годину. Можна тільки здогадуватись, який слід залишився на солдатських тілах...

Багато людей пройшло через дах і нижні позначки „Укриття“, але більшість залишаться в пам'яті учасників ліквідації та наших нащадків безіменними...

Існувало кілька проектів „саркофага“. Було визнано найбільш оптимальним і надійним проєкт, запропонований лєнінградським ученим, головним інженером Всесоюзного науково-дослідного проєктно-конструкторського і технологічного інституту енергетичних технологій (ВНДІПІЕТ) Володимиром Олександровичем Курносим. Як усе геніальне, ідея його проста. Більше того, вважаю: не було б розробки Курносова — не було б і „саркофага“.

Із спогадів Л.Забіяки

Спогад-інтерв'ю

Світ такого не знав

Бєсєда з директором ВНДІПІЕТ
Володимиром Курносим

— Згадайте, будь ласка, ситуацію, в якій ви опинились, прибувши до Чорнобиля?

— Ситуація була вельми складна. Справа в тім, що свого часу ми проєктували реакторні відділення 1-го та 2-го блоків ЧАЕС. А ось 3-м та 4-м реакторами цієї станції займались фахівці московського інституту „Гідропроект“, які пішли на досить сміливе рішення, об'єднавши під одним дахом одразу два блоки.

Ми ніколи до цього не працювали, по суті, не знали його і, перш ніж розпочати його укриття, повинні були добре

вивчити реальну обстановку — ступінь забруднення, провести комплексне інженерне обстеження.

Колишній заступник начальника відділу нашого інституту з виробництва та організації робіт Олексій Андрійович Бицький став головним інженером проєкту. З перших днів перебування в Чорнобилі він займався збиранням необхідної інформації, літав над руїнами реактора вертольотом, а пізніше „батискафом“, постійно вносяв до проєкту якісь уточнення. Щоправда, Бицький займався проєктом на першому етапі

ліквідації аварії, згодом його замінили інші.

Головним керівником проєкту і автором нині існуючого „Укриття“ виявився я. Конструктивним вирішенням окремих його елементів, усіма розрахунками їх міцності займався головний конструктор інституту Євген Петрович Цуриков. На чолі групи архітекторів-будівельників, — а сюди входило до 25 чоловік, — був Іван Климович Моїсєєв. Зовнішній вигляд „саркофага“ — справа їхніх рук. Вони ж готували проєкти колон, балок, в тому числі й знаменитого „мамонта“...

Від інституту очолював роботи по зведенню об'єкта „Укриття“ і фактично був заступником головного інженера будівельного управління № 605 Вадим Михайлович Багрянський.

Над матеріалами про подальшу долю 3-го блока (з оцінкою витрат), а також про перспективу м.Прип'яті — відмивати його, руйнувати чи консервувати — працював начальник відділу техніко-економічного обґрунтування інституту Михайло Ігоревич Завадський. Саме за його пропозицією

3-й блок було вирішено відновити, а місто законсервувати.

Як бачимо, об'єкт „Укриття“ — дітище колективних зусиль. І чия заслуга тут більша — сказати важко.

Паралельно з нами у Москві по цій же темі працювала велика група проєктувальників, бідою зібраних під одним дахом. Окрім фахівців ВНДІПІЕТ, до неї входили представники московського інституту „Гідропроект“ та Київського відділення всесоюзного інституту „Атоменергопроект“. Фактично це була еліта нашої галузі. Тут-бо й народжувались проєкти майбутнього об'єкта „Укриття“. Ми з ними постійно контактували, радились, ділились інформацією. Всі вони в різний час виїздили до Чорнобиля.

— У підсумку переміг ваш проєкт. Скажіть, Володимире Олександровичу, образ його з'явився вам як миттєве осяяння чи це був усе-таки плід тривалих та болісних пошуків?

— Спочатку оформилась головна ідея — поступово бетонуючи підходи до 4-го блока і тим самим вгамовуючи радіацію, наблизитись

Спогад-експромт

Сергій Кульхов,
на „Укритті“ з 86-го:

— Перші травневі дні 1986-го. Ми їздимо на роботу бронетранспортерами, перевдягнувшись у спецівки. За тиждень-півтора геть звикли до військового способу життя...

Раптом зустрічаємо на дорозі знайомого. У шикарному костюмчику, з сумкою і валізою в руках.

— Звідки? — питаємо.

— З відпустки.

— А як тебе пропустили через кордони міліції?

— Прорвався. Дуже поспішаю додому...

І війнуло чимось, здавалось, давно забутим, рідним. Та шлях до влаштованого життя був від тих днів тривалим...

до його завалів і, максимумно використавши конструкції, що лишилися після вибуху, затулити цю бісову діру стінами та дахом. Саме

так під час челябінської аварії, де я був головним інженером проекту ліквідації її наслідків, ми загнали радіацію під бетон.

Іншого, більш ефективного засобу захисту від радіоактивних забруднень досі нема. Ну, а всі деталі нинішнього „саркофага“ — це, як я уже казав, праця колективна. Всередині ніяких робіт ми не виконували. Залили бетоном — і все. Як мовиться, куди влучив — туди і влучив...

Знову ж таки, не всі знають, що перший варіант нашого проекту передбачав використання малогабаритних конструкцій, оскільки кранів великої вантажопідйомності у нас тоді не було. Коли ми

На знімках:
у надрах „Укриття“ (фото Валерія Іютіна); академік Євген Велихов (1-й справа) на „Укритті“

дизнались про існування німецького крана „ДЕМАГ“ — один з них було вже закуплено Міністерством енергетики та електрифікації з якоюсь метою, — зразу ж вирішили за будь-яку ціну одержати таку техніку. Саме ці крани, а також потужні бетононасоси й лягли в основу нового варіанту „Укриття“, де всі балки, перекриття, захисні стінки вже було перепроектовано на більшу вантажопідйомність.

Особлива складність, з якою ми зіткнулись під час проектування і під час зведення „Укриття“, полягала в тому, що доводилось працювати в умовах найжорстокішої радіації. Проекти складались майже виключно за фотознімками, які льотчики доставляли нам кожного дня. Сам процес проектування розтягся на п'ять з половиною місяців — на весь час, доки „саркофаг“ будувався. По ходу справи сюди вносили десятки, сотні корективів. І в цьому теж його унікальність. У світі подібного досвіду ще не було. Сподіваємось, більше й не буде...

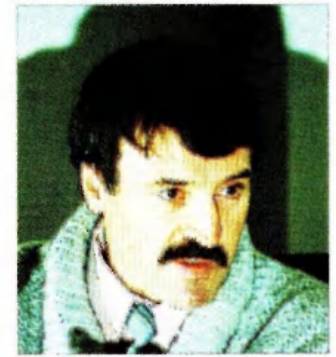
— Наскільки надійне, на ваш погляд, все те,

чим прикрито 4-й реактор?

— За всіма технічними нормами об'єкт „Укриття“ розраховано на 30 років. Майже десять з них він стоїть. Повірте мені як спеціалісту, без пригод простоїть і ще двадцять, якщо за цей час не придумают нічого кращого. За станом його стін та покрівлі постійно стежать „маячки“ — спеціальні датчики. Є установки по вгамуванню радіаційного пилу. Відповідні служби ЧАЕС постійно провадять профілактичний ремонт окремих вузлів „саркофага“, зміцнюють їх. І якщо він сьогодні опинився хоч у ближньому, але все ж за межі, для нас цей об'єкт, як і раніш, свій. З ним пов'язано надто багато у кожного з нас, аби відвернутись від цих проблем, вважати їх виключно українськими.

Бесідував
Юлій САФОНОВ
Санкт-Петербург

Розширений текст інтерв'ю буде опубліковано в книзі „Об'єкт „Укрытие“. Преодоление“

Спогад-експромт

Василь Кротов,
на „Укритті“ з 86-го:

— Яюсь намагались випробувати систему витяжної вентиляції. Її у проєкті, здається, не було. Ввімкнули — раптом тривожний дзвінок з Чорнобилья:

— Що там у вас? У нас тут фон десятикратно вище.

Вимкнули витяжку, фон вгамувався... Більше з тією системою не експериментували.

Олександр Ківеров,
на „Укритті“ з 86-го:

— Один сержант запасу завагався: йти на дах чи ні? Уловивши вагання, мій товариш запитав сержанта:

— У тебе діти є?

— Є. Двоє синів.

— Повернешся — ще дві доньки буде.

Всі розсміялись, а сержант побіг на дах...